

Четыре жизненных вопроса

В канун Песаха мы собираемся за пасхальным столом и уделяем особое внимание Четырем вопросам, которые традиционно задают дети. Эти вопросы не только детская игра. Они имеют глубокий смысл и актуальность для каждого. Последующее обсуждение представляет оригинальную интерпретацию древнего и знакомого всем текста.

Еврейское озарение

Знакомство с учением Ребе

ПЕСАХ

Ваикра

לעילוי נשמת אמנו וזקנתנו
האשה החשובה מצויינת במדותיה

בעלת מסירות נפש

מרת דבורה ע"ה גרינברג

בת הרה"ח ר' אהרון מענדל

נפטרה אור ליום ג' - כ"א מנחם אב תשפ"ג

В память о нашей маме и бабушке

Дворе Гринберг

Дочери раввина Аарона Мендела Хазана

*Она жертвовала собой ради еврейства
Покинула этот мир 21 менахем ава 5783*

For sponsorship opportunities, email info@jewishinsights.org

Published and Copyright 2024 by

Shluchim Office International

816 Eastern Parkway, Brooklyn, NY 11213

718.221.0500

5784 - 2024

Founded in 2008 in memory of Rabbi Gabi and Rivky Holtzberg OB"М
Shluchim of the Rebbe to Mumbai India

А Хасид - это фонарщик

Чем эта ночь отличается от всех ночей?
(Ма ништана?)

1) Во все ночи мы не окунаем ни разу, а в эту ночь окунаем дважды?

2) Во все ночи мы едим хамец или мацу, а в эту ночь мы едим только мацу?

3) Во все ночи мы едим любые овощи, а в эту ночь мы едим только марор?

4) Во все ночи мы едим сидя или возлежа, а в эту ночь мы все возлегаем?

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות

א. שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים.

ב. שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, הלילה הזה כלו מצה.

ג. שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, הלילה הזה מרור.

ד. שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין ובין מסבין, הלילה הזה כלנו מסבין.

Ребе

«Чем эта ночь отличается от всех ночей?»

Ребе Рашаб толковал Ма ништана следующим образом: «Чем эта ночь – это последнее изгнание – отличается от всех ночей – от других изгнаний, которые ему предшествовали?»

Изгнание уподобляется ночи. Тот факт, что еврейский народ рассеян среди других народов, говорит о наступлении тьмы. Тьмы, охватившей сердца людей, не признающих присутствие Б-га в жизни мироздание. Если бы такое признание стало бы тотальным, еврейский народ больше не находился бы в Изгнании. Это равно и ощущение этой тьмы, особенно

בנוגע לפיסקא "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות", ידוע הפירוש שמביא רבינו נשיאנו בשם אביו כבוד קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו עדן: "מה נשתנה הלילה - גלות שנמשל ללילה - הזה - האחרון - מכל הלילות - גלויות שקדמוהו".

והענין בזה: הטעם שגלות נמשך ללילה הוא לפי שלילה הוא ענין החושך, והרי העובדה שבני ישראל נמצאים בגלות אצל גוים מורה על ענין של חושך - הן החושך אצל גוים, שנמצאים בחושך ואינם רואים ש"יש בעל הבית לבירה זו" , שהרי אילו היו רואים שהקב"ה

укоренившееся среди евреев, потому что Изгнание является результатом наших грехов.

Еврейский народ пережил несколько изгнаний. Помимо изгнания в Египет, мы были изгнаны к вавилонянам, персам и мидянам во время Пурима и [сирийским] грекам во время Хануки. Сегодня мы пребываем в последнем изгнании. Нет сомнений, что это последнее изгнание отличается от других. В связи с этим ребенок спрашивает: «Чем эта ночь отличается от всех ночей?»

הוא בעל הבית לבירה זו, לא היו מעכבים את בני ישראל בגלות; והן החושך אצל בני ישראל, שנמצאים במעמד ומצב של חושך במשך כמה דורות, שזהו הענין ד"מפני חטאינו (שדוקא בגלל זה) גלינו מארצנו".

ובגלות גופא שנמשל ללילה יש כמה גלויות, שהרי נוסף על גלות מצרים היתה גם גלות בבל, גלות מדי ופרס בימי הפורים, וגלות יון (מלכות יון הרשעה על ידי אנטיוכוס) בימי חנוכה, ועד ל"לילה הזה", גלות האחרון, שאפילו הילד יודע ש"נשתנה... מכל הלילות", מכל הגלויות שקדמוהו, ועל זה שואל: "מה נשתנה כו".

ПЕРВОИСТОЧНИК 1 Ребе, Ба-лайла а-у («В ту ночь...»), 5720 г., стр. 2

Во время Изгнания мы будто спим. В Песне песней сказано: «Я сплю», а Зоар поясняет: «Я сплю в изгнании», потому что изгнание отождествляется со сном... а сон начинается с закрытия глаз. С другими частями тела не происходит явных изменений, когда мы спим. Самое заметное изменение происходит с глазами. Зрение — одна из важнейших функций тела — как физическое зрение, так и интеллектуальное зрение, или предвидение... Когда человек пребывает в состоянии, при котором он не понимает происходящего вокруг, его считают «спящим».

כללות ענין השינה למטה בכללות העולם הוא ענין הגלות, וכמו שכתוב (בשיר השירים) אני ישנה, ואיתא בזהר 'אני ישנה בגלותא', היינו, שענין הגלות הוא בדוגמת שינה... הנה ידוע שענין השינה מתחיל מסגירת העינים, והיינו, שבכל שאר האברים לא ניכר השינוי שבשעת השינה לגבי היותו ער כמו שניכר השינוי בעינים, שבשעת השינה הם סגורות. והרי הראי' הוא ענין היותו חשוב שישנו באדם, הן ראי' כפשוטה, ראיית עיני בשר, והן ראיית השכל, כמ"ש (בקהלת) "החכם עיניו בראשו והכסיל בחושך הולך". אך כאשר נמצא במעמד ומצב שאינו רואה ואינו יודע מה נעשה סביבו, הרי זה נקרא בשם שינה.

Ребе

Вопрос первый: «Во все ночи мы не окунаем ни разу, а в эту ночь мы окунаем дважды?»

Первым уникальным свойством этого последнего изгнания является то, что «во все остальные ночи мы не окунаем...»

Но прежде следует пояснить: эта интерпретация сфокусирована на идее «окунания», хотя кажется, что изменение затрагивает не только окунание, но и само употребление в пищу карпаса и марора перед трапезой, что является необычным для всего года.

Ребе Рашаб объясняет, что «окунание» — это «очищение». Во все остальные «ночи» мы не совершали окунаний, т. е. «мы не очистились до конца, ибо за ними следовали дальнейшие изгнания. Однако в эту ночь мы “окунаем” дважды — наши тела очистятся, а души раскроются».

Следует пояснить это так, чтобы даже ребенок — спрашивающий — смог понять:

Мы окунаем различные предметы в воду или другие жидкости, чтобы очистить их от духовной скверны. Даже юный ученик знает, что Тора говорит об «окунании в воде и очищении». Иными словами, окунание — это форма очищения.

Это справедливо и когда мы говорим о духовном: совершая нечто запрещенное —

ולכל ראש מתבטא השינוי של הגלות האחרון בכך ש"בכל הלילות אין אנו מטבילין וכו'".

ובהקדים - שעיקר הדיוק הוא על הענין ד"מטבילין", אף שלכאורה השינוי הוא לא רק בהטיבול, אלא גם בעצם אכילת הכרפס והמרור לפני הסעודה, שזהו דבר שאינו רגיל בכל השנה.

ומבאר אדמו"ר נשמתו עדן, ש"מטבילין" הוא "לשון מרוק נקיון וטהרה", וזהו ש"בכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת", ש"לא נגמר המירוק בהם, כי הרי היה אחריהם עוד גלות, הלילה הזה שתי פעמים - מירוק גוף וגילוי הנפש".

ויש לבאר זה בסגנון ובאותיות שגם ילד - שהוא השואל - יוכל להבין:

טיבול ("מטבילין") הוא במים או בשאר משקין, וענינה של הטבילה במים - לרחוץ ולנקות את הדבר מענינים שאינם נקיים, וכפי שהילד למד כבר בחומש: "ורחץ במים וטהר", והיינו, שעל ידי הטבילה במים נעשה הדבר נקי וטהור.

ועל דרך זה ברוחניות הענינים - שכאשר עושים דבר בלתי-רצוי, עבירה שאסור לעשותה, כפי שיוודע

а даже ребенок знает, что иногда он может оступиться, сбитый с пути другом, – следует очиститься от этого проступка.

Как же нам совершить окупание «дважды»? Наши действия имеют два источника: душа и тело. Проще говоря, некоторые грехи связаны с едой и питьем, например, употребление запрещенных продуктов, отказ произносить благословение и так далее. Подобные действия связаны с телом. Другие же действия связаны с душой, например, обязанность читать Шма, когда мы провозглашаем веру в единого Б-га и свою любовь к Нему.

Поэтому нужно совершить окупание дважды, «чтобы очиститься от грехов телесных и душевных».

В этом заключается смысл вопроса: «Во все ночи мы не окунаем ни разу, а в эту ночь окунаем дважды?» За очередным изгнанием всегда следовало неполное обретение свободы, что указывало на то, что еврейский народ очистился не полностью и поэтому вскоре вновь уходил в изгнание.

Но за сегодняшним последним изгнанием определенно последует полное избавление, когда всякое зло и боль исчезнут. Это указывает на то, что наше изгнание потребует «двойного окупания», представляющего собой полное очищение как тела, так и души. Как об этом говорит Ребе Рашаб, «наши тела очистятся, а души раскроются».

הילד שלפעמים יכול לעשות דבר בלתי-רצוי, אם בגלל שחבירו פיתה אותו או בגלל סיבה אחרת, אזי צריך לרחוץ ולהטהר מזה.

והענין ד"מטבילין שתי פעמים" הוא - בגלל שיש שני סוגי עבירות, עבירות שמצד הגוף, ועבירות שמצד הנשמה, - ובסגנון המובן לילד, שיודע שיש עבירה הקשורה עם אכילה ושתייה, ולדוגמא: לאכול דבר שאינו כשר בתכלית, או לאכול ללא ברכה או לפני קידוש, שזוהי עבירה הקשורה עם עניני הגוף; ויש גם עבירה הקשורה עם עניני הנשמה, כמו בנוגע לאמירת "שמע ישראל גו' ואהבת" -

ולכן יש צורך בענין ד"מטבילין שתי פעמים" - לרחוץ ולהטהר הן מהעבירות שמצד הגוף והן מהעבירות שמצד הנשמה.

וזהו "שבכל הלילות אין אנו מטבילין כו' הלילה הזה שתי פעמים" - שבכל הגליות, כיון שלאחריהם היתה גאולה שיש אחריה גלות, הרי זו הוכחה שעדיין לא נטהרו בני ישראל מענין החטאים, וכיון שנשאר הענין ד"מפני חטאינו", לכן חזר ונעשה הענין ד"גלינו מארצנו";

ורק בגלות האחרון, שלאחריו תהיה גאולה שלימה שאין אחריה גלות, כיון ש"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ" , היינו, שתתבטל לגמרי מציאות הרע, הרי זו הוכחה שהיה הענין ד"מטבילין שתי פעמים", שמורה על שלימות הטהרה, הן מהעבירות שמצד הגוף והן מהעבירות שמצד הנשמה, ובלשון אדמו"ר נשמתו עדן: "מירוק גוף וגילוי הנפש".

Вопрос второй: «Во все ночи мы едим хамец или мацу, а в эту ночь мы едим только мацу?»

Далее следует второй вопрос: «Во все ночи мы едим хамец или мацу, а в эту ночь мы едим только мацу?»

Хамец и маца отличаются тем, что хамец поднимается, что символизирует ощущение собственного достоинства и высокомерие, которое является источником всех зол. Ребенок знает, что высокомерие может стать причиной неуважения к своему учителю или родителям, или, что еще хуже, к Б-гу. Маца же символизирует смирение и неприхотливость.

Итак, вопрос начинаются со слов: «Во все ночи мы едим хамец или мацу...» Остальные изгнания не завершились окончательным обретением свободы, что это указывает на «остаток хамеца». Однако в конце этой «ночи», с наступлением подлинного Избавления, за которым не будет еще одного изгнания, мы станем «мацой», без примесей хамеца, ибо зло перестанет существовать.

ולאחרי זה באה הקושיא השניה - "שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ או מצה הלילה הזה כולו מצה":

החילוק בין חמץ למצה הוא - שחמץ הוא דבר שתופח ומתנשא, שמורה על היותו מציאות דבר, שזהו ענין של גאווה, שהיא המקור לכל מיני רע, - וכפי שידוע הילד בעצמו, שמצד זה שמרגיש את עצמו למציאות, יתכן שלא יציית לרבו, ואפילו לא יציית לאביו, ועד שיכול לבוא למעמד ומצב שלא יציית חס ושלום להקב"ה - ואילו מצה מורה על ענין הביטול והשפלות.

וזהו ש"בכל הלילות אנו אוכלין חמץ או מצה" - שבכל שאר הגלויות, כיון שהגאולה לא היתה בשלימות, אלא יש אחריה גלות, הרי זו הוכחה שעדיין נשאר ענין של רע, שזהו ענין החמץ; אבל "הלילה הזה", שלאחריו תבוא הגאולה העתידה שתהיה גאולה שלימה שאין אחריה גלות, אזי יהיה "כולו מצה", ללא חמץ כלל, כיון שלא תהיה מציאות של רע.

Третий вопрос: «Во все ночи мы едим любые овощи, а в эту ночь мы едим только марор?»

Мы подходим к третьему вопросу: «Во все ночи мы едим любые овощи, а в эту ночь мы едим только марор?»

Овощи не являются такими важными продуктами питания, как хлеб. Скорее, они делают разнообразнее прием пищи. Когда мы можем дополнить основные продукты питания овощами, наша жизнь становится более приятной.

В связи с этим мы говорим: «...в эту ночь мы едим только марор?» Во времена грядущего Избавления, когда раскроется Б-жественность, мы будем находить удовольствие в опыте познания Б-га, а не в материализме. Таким образом, мы будем есть только для поддержания жизнедеятельности нашего организма, а еда будет иметь вкус марора. Выделение времени для еды будет делом вторичным. Хотя это жизненно важно, мы будем предпочитать, чтобы Б-г создал нас такими, чтобы нам вообще не нужно было есть.

Мы будем есть только то, что необходимо. Удовольствие и роскошь перестанут быть предметом наших устремлений, поскольку станут горьки на вкус, словно марор.

Это понятно и ребенку. Когда мама зовет его обедать, а он занят игрой, он кричит, что лучше продолжать играть, чем есть, потому что игра

ולאחרי זה באה הקושיא השלישית - "שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות הלילה הזה מרור":

ירקות - אינם דבר המוכרח כמו לחם, אלא ענינם הוא ללפת את הפת (כמבואר בכמה מקומות), והיינו, שכאשר אוכלים פת יחד עם ירקות אזי האכילה היא עריבה יותר ("געשמאקער").

ועל זה נאמר "הלילה הזה מרור" - שבזמן הגאולה העתידה, ש"כולם ידעו אותי", יהיה התענוג והעריבות בענין האלקות, ולא תהיה תאוה ועריבות בענין האכילה, כך, שהאכילה תהיה רק בגלל ההכרח לקיום הגוף, ואילו הגשמיות מצד עצמה תהיה בבחינת "מרור", כיון שמצטער על הזמן שצריך להקדיש לאכילה, דאף שזהו דבר המוכרח לקיום הגוף, הרי מוטב היה אם הקב"ה היה בורא את האדם באופן שלא יהיה זקוק לאכילה.

ובכל אופן, בשלמא דברים המוכרחים - מהיכי תיתי, אבל עניני מותרות בודאי לא יהיו, להיותם דבר מר.

וענין זה מבין גם ילד קטן - כפי שרואה בעצמו שכאשר הוא עסוק באמצע המשחק, ואמו קוראת לו

его больше интересует, чем еда. Он ест только потому, что его заставляют или потому, что ему говорят, что без еды у него не будет сил играть. Но сам по себе акт употребления пищи для него, как марор.

Когда он повзрослеет, это будет аналогичный опыт. Мы часто упоминали комментарии Рамбама к Мишне. Ребенку, изучающему Тору, в качестве награды следует давать сладости, а по мере его роста ему следует давать более значительные награды. Со временем он начнет изучать Тору ради награды в мире грядущем, а затем научится ценить изучение Торы само по себе. Когда он начнет понимать, что изучение Торы более ценно, чем еда, его будет огорчать то, что приходится тратить драгоценное время на еду; прием пищи станет для него обременяющей рутинной, напоминающей марор.

В период всех остальных изгнаний мы «ели овощи». Были времена, когда мы посвящали себя изучению Торы и низводили физические удовольствия до статуса марора, но были времена, когда мы предавались мирским удовольствиям.

Но в «эту ночь», с началом избавления от этого последнего изгнания, все телесные удовольствия будут подобны марору.

לבוא ולאכול, צועק, שאינו רוצה לאכול, אלא להמשיך לשחק, כיון שהמשחק הוא יקר וערב אצלו יותר מאשר האכילה, אלא שמוכרח לאכול - אם בגלל שמצווים עליו, או בגלל שאומרים לו שאם לא יאכל, לא יהיה לו כח לשחק... אבל האכילה כשלעצמה נחשבת אצלו ל"מרור", כיון שהיה מעדיף לשחק באותו זמן.

ומזה מובן, שבשעה שגדל ומבין שיש דברים חשובים ויקרים יותר, וכמדובר כמה פעמים אודות דברי הרמב"ם בפירוש המשניות שבתחלת לימודו של ילד קטן מבטיחים לו ממתקים, ואחר כך מבטיחים לו דברים נעלים יותר, וכך מתעלה מדרגא לדרגא, עד לדרגא שלומד תורה בשביל קבלת שכר בעולם הבא, ועד שמגיע ללימוד התורה לשמה - הנה כשמבין שלימוד התורה חשוב ויקר יותר מאשר אכילה, אזי מצטער על כך שצריך להפחית מזמן הלימוד לצורך האכילה, כיון שענין האכילה הוא אצלו דבר זול, ולכן הרי זה נחשב אצלו כמו "מרור".

וזהו ש"בכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות" - שבשאר הגלויות היו זמנים שיהודי התנהג כדבעי, שעיקר ענינו היה לימוד התורה, ואילו ענין האכילה היה אצלו בבחינת "מרור", אבל היו זמנים שהיתה אצלו עריבות ("געשמאק") בענין האכילה שהיה אצלו בבחינת "ירקות":

מה שאין כן "הלילה הזה" - בגאולה מגלות האחרון - יהיו כל הענינים הגשמיים בבחינת "מרור".

Четвертый вопрос: «Во все ночи мы едим сидя или возлежа, а в эту ночь мы все возлегаем?»

Далее следует четвертый вопрос: «Во все ночи мы едим сидя или возлежа, а в эту ночь мы все возлегаем?»

И сидение, и возлежание являются позами отдыха. Ребенок знает, что, постояв некоторое время, он устанет и ему нужно будет присесть отдохнуть. Но между этими двумя позами есть различие. Сидение – это не подлинный отдых. Это промежуточное положение, из которого при необходимости можно легко встать. С другой стороны, возлежание является выражением настоящей, неограниченной свободы.

В этом отличие сегодняшнего изгнания от предыдущих. Некоторые периоды наслаждения свободой были более продолжительными («возлежа»), некоторые более короткими («сидя»), но евреи всегда знали, что за ними может последовать новое изгнание. Поэтому даже эта продолжительность не может быть выражением истинной свободы. Лишь окончательное Избавление, за которым не последует очередное изгнание, станет истинным «отдыхом» от изгнания. И тогда, «все мы возляжем» — достигнем истинного покоя.

ולאחרי זה באה הקושיא הרביעית - "שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין ובין מסובין הלילה הזה כולנו מסובין":

הן ישיבה והן הסיבה - ענינם מנוחה. וכפי שרואה הילד בעצמו, שלאחרי שעומד זמן ארוך, אזי מתעייף וצריך לישב לנוח. אבל יש חילוק ביניהם - שישבה אינה מנוחה אמיתית בשלימותה, כי, גם בשעה שיושב, הרי הוא מוכן לעמוד מיד בעת הצורך; ואילו הסיבה היא בשעה שיודע שנמצא במצב של חירות ללא בלבולים.

וזהו החילוק בין שאר הגליות לגלות האחרון - שבשאר הגלויות, אף שפעם היתה גאולה קצרה ("יושבין") ופעם גאולה ארוכה ("מסובין"), הרי כיון שידעו שיש אחריה גלות, הנה גם הגאולה הארוכה לא היתה באופן של מנוחה עצמית; ורק בגאולה העתידה שאין אחריה גלות, ותהיה מנוחה מכללות ענין הגלות, אזי "כולנו מסובין", שכל ישראל יגיעו למנוחה עצמית ותענוג עצמי.

Величайший вопрос из всех

Возникает вопрос: «Чем эта ночь отличается от всех ночей?» Почему следующее обретение свободы будет отличаться от предыдущих? Почему это Избавление принесет двойное очищение, истинное смирение, преодоление материализма и окончательный покой? Почему оно будет отличаться от исхода всех других изгнаний, случившихся до сих пор?

Всего несколькими месяцами ранее, спросит спрашивающий, он еще сам находился за Железным занавесом и видел, что на каждого еврея приходится в пять раз больше неевреев, которые мешают ему жить еврейской жизнью, в которой Тора и заповеди – «жизнь и долголетие наши». Каждый поступок требовал самоотверженности.

Даже сейчас, покинув эту землю и прибыв в страну мира и спокойствия, он все еще не может обрести истинный покой, зная, что его собратья за Железным занавесом продолжают бороться за соблюдение Торы и заповедей.

Если да, то он спрашивает: «Чем эта ночь отличается от всех ночей?» Ему говорят, что грядет полное и окончательное Избавление, но как это возможно?

ועל זה היא הקושיא: "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות": איך יתכן שהגאולה מהגלות האחרון ("הלילה הזה") תהיה שונה מהגאולה שהיתה לאחרי שאר הגלויות ("כל הלילות"), שיהיה בה הענין ד"מטבילין" . . שתי פעמים", הן מירוק הגוף והן גילוי הנפש, הענין ד"כולו מצה", הענין ד"מרור" והענין ד"כולנו מסובין" (כנזכר לעיל בארוכה) - שכל ענינים אלו לא היו בכל הגאולות עד עתה!?

זה עתה, לפני חדשים ספורים בלבד - ממשיך לשאול - היה בעצמו מאחורי מסך הברזל, וראה, שכנגד כל יהודי יש חמש פעמים ככה גוים שמונעים אותו לחיות חיים יהודיים, באופן שהתורה והמצוות "הם חיינו ואורך ימינו", ועבור כל דבר יש צורך במסירת נפש...

וגם עכשיו, לאחרי שהוא יצא משם, ונמצא במעמד ומצב של מנוחה - אינו יכול להיות במנוחה גמורה, "כולנו מסובין", בידעו שחבריו נשארו מאחורי מסך הברזל, ואינם יכולים לקיים תורה ומצוות ללא מסירות נפש!

וכיון שכן, שואל הוא: "מה נשתנה הלילה הזה", שאומרים לו שעכשיו תהיה גאולה שלימה, וכל הענינים (מ"מטבילין" . . שתי פעמים" עד "כולנו מסובין") יהיו בשלימות; איך יתכן הדבר!?

Ответ

Ответ таков: «Мы были рабами фараона в Египте, и Б-г вывел нас...» Египет окружал народ Израиля, как младенца в утробе матери. Нужно было извлечь «народ из среды народа...» Тем не менее Б-г не оставлял евреев ни на одно мгновение, и, лишь пожелав того, Он вывел их сильной рукой.

То же самое произойдет и с нами с наступлением будущего Избавления, как сказано: «Как во дни исхода из Египта, явлю Я вам чудеса» – с приходом Машиаха.

משיחת יום א' דחג הפסח ה'תשל"ב,
בלתי מוגה.

תורת מנחם, חלק ס"ה, עמוד 711

והמענה על זה - "עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו וגו'": בני ישראל היו כבר עבדים לפרעה במצרים, ובאופן שהיו מובלעים בתוך מצרים, כמו עובר ברחם אמו, שלכן שהיה צורך "לקחת לו גוי מקרב גוי"; ואף על פי כן, לא עזבם הקב"ה אפילו לרגע אחד, ובשעה שעלה ברצונו, אזי "ויוציאנו ה' אלקינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה".

וכן תהיה לנו בגאולה העתידה, כמו שכתוב "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.